

Piotr Chojnacki

Posiedzenie naukowe Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej ATK dnia 13.II.1963

Collectanea Theologica 32/1-4, 232-235

1962

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Obrady zakończyły się podsumowaniem obu przewodniczących Komisji Episkopatu: Ks. Biskupów M. Klepacza i B. Kominka oraz wyrażeniem uznania pod adresem prelegentów i dyskutantów za wysoki poziom referatów i dyskusji, a także tak liczny udział w obradach.

Drugie obrady księży profesorów hodegetyki w Zakopanem stanowią niezawodnie poważny wkład do rozwoju tej dyscypliny teologicznej w naszym kraju, dlatego należy skierować gorące słowa podziękowania pod adresem inicjatorów narad i równocześnie wyrazić życzenie, by zgodnie z postanowieniem, powziętym podczas obrad, kontynuowane były corocznie.

Ważną jest również rzeczą, by postulaty zawarte w Konstytucji, Ad uberrima, były uwzględnione przy organizacji studiów teologicznych, zarówno na Wyższych Uczelniach Katolickich, jak i innych Zakładach Teologicznych w Polsce.

Kazimierz Gumol

POSIEDZENIE NAUKOWE WYDZIAŁU FILOZOFII CHRZEŚCIJAŃSKIEJ ATK DNIA 13. II. 1963

Dnia 13. II. 1962 r. odbyło się w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie posiedzenie naukowe Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej. Na posiedzeniu tym ks. dr J. Puzio przedstawił referat pt. „Natura poznania zmysłowego według św. Augustyna”.

Po referacie wywiązała się dyskusja:

1. Ks. Bejze: Czy w dotychczasowej literaturze nie stwierdzono różnic między koncepcjami Augustyna na temat poznania zawartymi a) w „De Trinitate” i b) w innych dziełach?

Ks. Puzio: Nie stwierdzono. Jedynie w pewnym dziele rosyjskim jest sugestia, że różnice te zachodzą.

Ks. Bejze: Czy podobieństwo między koncepcjami Augustyna zawartymi w „De Trinitate” — i koncepcjami Arystotelesa Prelegent stwierdził przez analizę treściową tych koncepcji, czy również poparł swą hipotezę analizą historyczną? Jeśli wykazałoby się powiązania Augustyna i Arystotelesa w omawianym problemie, to rzuciłoby to nowe światło na historię augustynizmu.

Ks. Puzio: Podobieństwo między koncepcjami Augustyna z „De Trinitate” i koncepcjami Arystotelesa wykryto przez analizę treściową tych koncepcji. Badania historyczne mogłyby być cenne.

2. Ks. J. Iwanicki: Nie da się utrzymać, że u św. Augustyna była sytuacja wyjątkowa — studiowanie, rozważanie poznania zmysłowego w zależności od zagadnień Teologicznych. Taki sposób był prawie powszechny w danej epoce.

Nie przekonywujący był wykład o dwu różnych koncepcjach św. Augustyna o poznaniu zmysłowym: pierwsza koncepcja była prześlągnięta platonizmem, a druga arystotelizmem. Uzasadniał X. Puzio w pierwszej koncepcji, że Augustyn nie przyjmował możliwości działania przedmiotu na duszę zmysłową, a w drugiej koncepcji przyjął odbicie formy przedmiotu w podmiocie. Te zastrzeżenia X. Puzio, nie przeszkodziły stwierdzić, że zarówno w dziele „De Musica”, jak w „De Trinitate” przedmiot zostaje odbity w podmiocie, a teksty nie pozwalają ustalić, że Augustyn zaprzeczał wyraźniej pierwszą koncepcję przy wykładzie drugiej.

Poznanie zmysłowe nie było w referacie określone, ani ściśle za Augustynem, ani innym językiem mówiącym o augustiańskich ujęciach.

3. Ks. Wysocki: Bardziej wartościowy jest pierwszy pogląd św. Augustyna na naturę poznania zmysłowego, gdyż dusza jest w nim zgodnie z współczesną psychologią dziecka bardziej aktywna: organizuje swe wrażenia wg kategorii substancji, przyczynowości celowej, później kategorii przyczynowości sprawczej.

Ks. Puzio: W poglądzie Arystotelesa dusza jest również aktywna, przejmując formę rzeczy w species impressa.

4. Ks. J. Chalcarz: Pragnąłbym zwrócić uwagę na odróżnianie poznania jako całości od poznania zmysłowego tylko (wydzielonego myślowo). Przedmiotem formalnym referatu jest więc natura poznania zmysłowego u św. Augustyna, jako pewnego aspektu poznania.

Jaka jest definicja zjawiska wg św. Augustyna? Definicja zjawiska pomoże zrozumieć lepiej naturę poznania zmysłowego.

Ks. Puzio: Brak u św. Augustyna jednoznacznej definicji zjawiska. Pewne określenia sugerowałyby, że rozumie przez „zjawiska” rzeczy,

inne określenia sugerują, że „Zjawiska” oznaczają u św. Augustyna złudzenia.

5. Ks. P. Chojnacki: W sprawie zbliżenia się św. Augustyna do arystotelizmu nasuwają się zastrzeżenia, czy nie jest to tylko słowne podobieństwo. Augustyn nie znał wprost Platona, chociaż dużo odeń przejął za pośrednictwem neoplatoników. Jeszcze mniej prawdopodobne jest, że przejął myśli wprost od Arystotelesa, bo wg dotychczasowych badań, Augustyn nie znał dzieł Arystotelesa z pierwszej ręki. Można jednak przyjąć, że tyle arystotelizmu widać u Augustyna, ile w arystotelizmie przebijają myśli platońskie. Faktem jest, że wiele zwrotów augustyńskich przypominają może Arystotelesa.

Nie jest wykluczone, że u neoplatoników znajduje się arystotelizm w zabarwieniu stoickim z racji mieszania się niektórych poglądów stoickich z neoplatońskimi.

Należałoby dobitniej podkreślić, iż poznanie zmysłowe, o którym mówi referent jest pewnym aspektem poznania całościowo-zmysłowo-umysłowego, gdyż wg Augustyna dopiero poznanie umysłowe nadaje pełną wartość poznaniu i bez umysłowego wkładu samo poznanie zmysłowe byłoby niepewnym, niedoskonałym i subiektywnym.

Należałoby bardziej zaznaczyć, że działanie Boże w poznaniu wg Augustyna posiada charakter naturalny, nazwany przez teologów „concursum naturalis”, a nie charakter nadnaturalny. To było coś podobnego jak u Platona: świat idealny miał wpływać na poznanie zjawiskowego świata.

Św. Augustyn może posługiwać się przykładami wziętymi z dziedziny wiary, jednak musimy pamiętać, że przykłady przytacza się dla łatwiejszego zrozumienia. Jeżeli przykłady z dziedziny wiary są dla naszego umysłu trudniejsze do zrozumienia, to nie należy się spodziewać wyjaśnienia przez ich przytaczanie w dziedzinie filozoficznej teorii poznania.

Może byłoby wskazaniem uwypatnić te punkty w teorii poznania augustyńskiej, które chętnie rozpracowują fenomenologowie.

P. Gawecki: Z referatu wynikałoby, że wg św. Augustyna normalnym stanem w stosunku duszy do ciała byłby stan jakby braku zainteresowania duszy ciałem; dopiero w przypadku działania bodźców

zewnątrznych na organy zmysłowe dusza zwracałaby uwagę na ciało. Wydaje się, że wobec tego, że nigdy właściwie nie jesteśmy wolni od działania na nas bodźców pochodzących z zewnątrz (nie uświadamiamy sobie tego działania jedynie podczas głębokiego snu), powyższy pogląd Augustyna mógłby się odnosić tylko do bodźców silnych, sprawiających np. ból, co z kolei wiąże się z doznaniem uczuciowym i impulsami woli. Jeśli św. Augustyn miał na myśli wszelkie bodźce, niepodobna byłoby się z nim zgodzić. Teoria poznania w znaczeniu nowożytnym zaczęła się rozwijać dopiero od Locke'a, nic zatem dziwnego, że teoria poznania Augustyna może mieć duże braki. Natomiast jego geniusz przejawiał się w tym, że pod pewnym względem wyprzedził Descartesa (cogito) i Kanta (poznawania zjawisk).

Piotr Chojnacki